

H. JELESTO

DE REBUS

NATURA

NEAPOLI

1570

VCM

in - 8°

4976

SORBONNE

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75267 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 • FAX : 01 40 46 30 44

Inv. :

SIGB bibl. :

SIGB ex. :

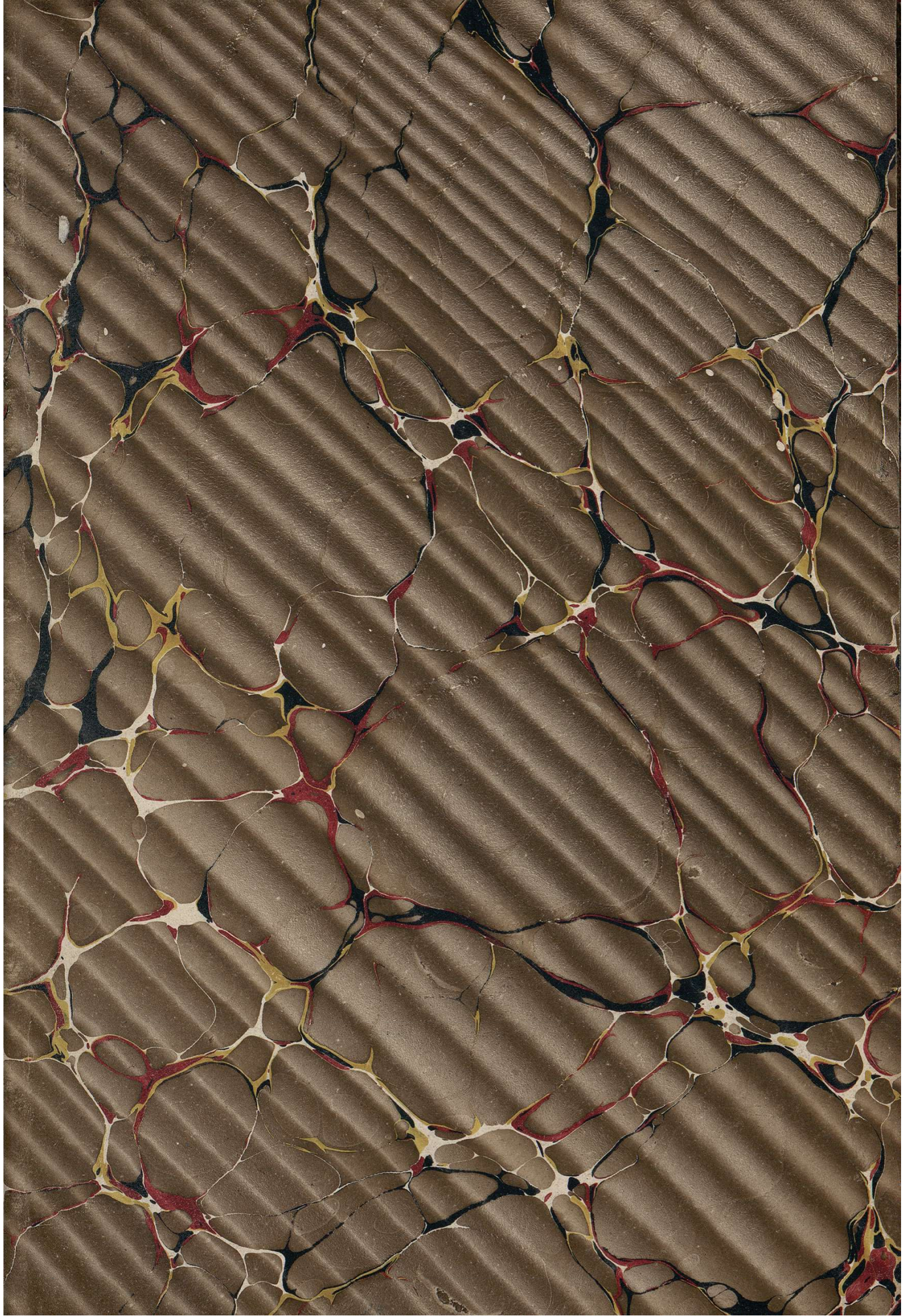
SU ppn :

SU epn :

Cote : VCM 8= 4975

1158895844

BERNARDINI

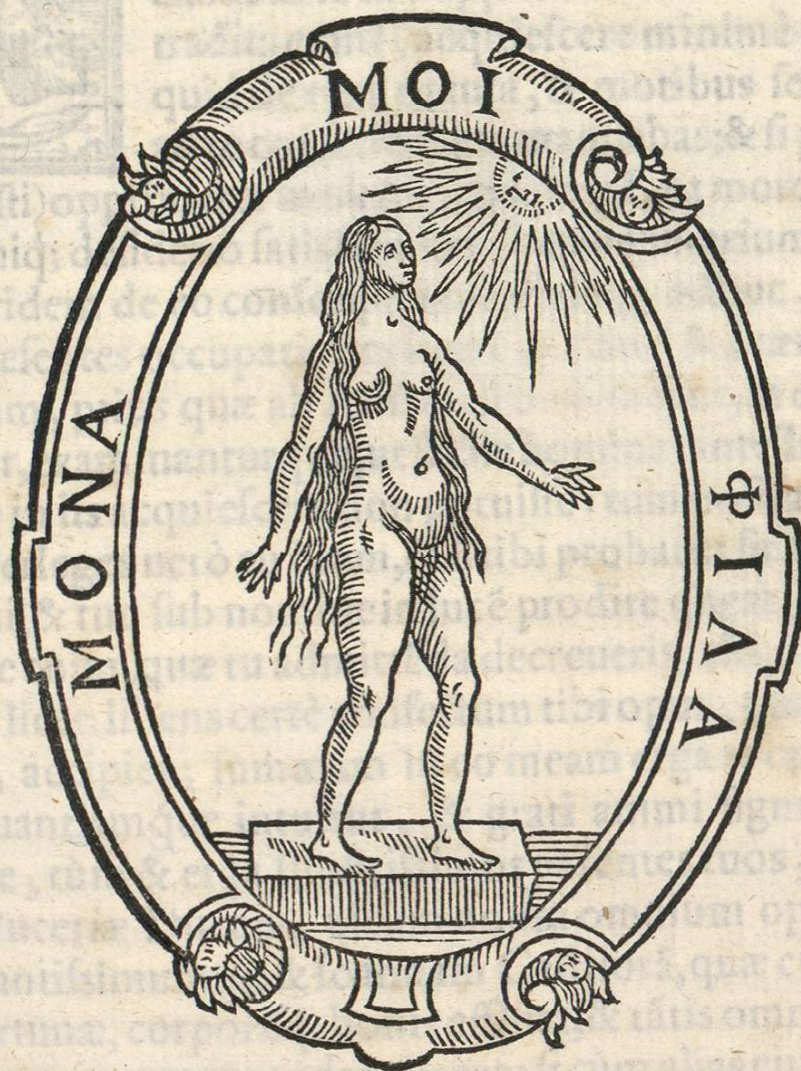
T E L E S I I

CONSENTINI,

D E M A R I,

Liber Vnicus.

*Ad Illustriss. Ferdinandum Carrafam,
Soriani Comitem.*

N E A P O L I,

Apud Iosephum Cacchium. 1 5 7 0.

piece 2

2-6

BERNARDINI

T E L E S I I

CONSENTINI

DE MARI

Liber Vnicus.

Ad Illustriss. Ferdinandum Carolum
Societatis Consiliarium.

NEAPOLIS

Apud Iosephum Cacchiium. 1770.

ILLVSTRIS. FERDINANDO
CARAE SORIANI COMITI

BERNARDINVS TELESIVS

S. P. D.

M primū litteras tuas accepi, quibus declarabas te in iis, quæ de Mari ab Aristotele tradita erant, acquiescere minimè posse, & quid de eius natura, & motibus sentirem, ad te conscriberem mandabas; & si plurimis (ut nosti) opprimerer molestiis, tibi tamē, ut morem gererem, tuiq; desiderio satisfacerem, commentarium, quem iam pridem de eo conscripseram, rudem adhuc, quantū per præsentes occupationes licuit, poliui: & præter morē nostrum, prius quæ ab Aristoteli tradita sunt, in eo exponuntur, examinanturque, ut facile homines intelligerent, iure te in iis acquiescere non potuisse: tum nostra apponuntur. Perleges uerò tu illum, & si tibi probatus sit, talisq; uisus, qui, & tuo sub nomine in lucē prodire queat, prodeat. Neque enim, quæ tu admittēda decreueris, alii, ut dānent uereri licet; libens certè confectum tibi opus, qualecunq; id sit, accipies; summam in eo meam erga te caritatem, obseruantiamque intuitus, & grati animi signum cū erga te, tū & erga Illustrissimos parentes tuos, Alphonsum Nuceriae Ducem, uirum unum omnium optimum, constantissimumq; & Ioannam Castriotā, quæ cū maximè fortunæ, corporisq; bonis affluat, & tātis omnino, quātis plura ne optare quidem liceat: si cū alias eius animi uirtutes, tum uerò, quæ ægrè simul coire uidentur, lenitatem, sublimitatemque summè in illo coniunctas, penè &

unum factas quis inspiciat, uix illorū splendorem intueatur: ut mihi quidem nostræ ætatis homines nihil ea amabilius, nihil etiam diuinius conspicerē posse uideātur: Hæc uerò tu eius, parentisq; tui splendore, summamq; utriusq; generis claritatem ne nouis luminibus non illustres dubitandum est quicquā: Nam mihi quidem te, illosque intuenti, quæ in illorum utroque corporis, animique bona sunt, ex utroque hausisse uideris omnia: minimeq; uel eorum, uel aorum gloria, uel tantarum opum possessione, totue, ac tantorum populorum dominatione contentus tuo tibi ut studio, tuoque labore, nouum decus, nouosque honores acquiras summa attendis cum diligētia: Age uerò quæ coepisti perge, & mihi crede, non summam modò gloriā, sed ueram adipisceris felicitatem, summæ nimirum fortunæ summam adiciēs sapientiam. Vale.

BERNARDINI COSENTINI

DE MARI.

Mare non propria natura jalsum esse, sed dulcibus eius partibus à Sole in uapores actis, & calida, siccaeq; exhalationis commistione salsum esse factum, & perpetuò tale fuisse Aristoteli uisum.

Cap. I.

AVS A, inquit, Aristoteles, quæ antiquiores adduxit, ut Mare uniuersum aquæ principium, & corpus esse existimarét, hæc est: Nam consentaneum uideri potest, quoddã totius aquæ corpus esse, queniadmodum, & aliorum elemētorum moles coagmentata est, & principium, ob copiam, unde distributa mutatur, & alijs admiscetur: ut ignis quidem in supero loco; aeris autē copia in eo, qui est citra ignem; Terræ corpus id, circa quod, omnia hæc sunt manifeste posita: ex quo constat eadem ratione, de aqua, & necessario inquirendum. Nullum autem aliud tale collectum corp⁹, præter maris uastitatem, ut cæterorum elementorum, positum uidetur. Amnium enim, nec collectum est, nec manet, sed ueluti quotidie gignatur, semper conspicitur; Mare igitur humidorum, & totius aquæ principium esse, ob hanc dubitationem uisum est. Quo circa, & flumina non tātū in ipsum, sed ex eo fluere aliqui inquiunt: quod enim salsum est, si coletur fieri potabile. Huic autem dubitationi, dubitatio altera opponitur; quid tandem causæ sit, cur aqua hæc simul stans, potabilis non sit, sed salsa, si quidem totius aquæ principium est? causa, inquit, maris salsedinis propositam dubitationem soluet, & efficiet, ut primam de mari existimationē rectè & necessario sumamus. tum illam explicans; quoniã, inquit, aqua circa Terram, quemadmodum & circa eam aeris globus, & circa hunc, qui dicitur ignis, obtenditur, Sol autem, hoc modo feratur, ob eamque causam mutatio existat, & ortus, atque interitus; id quod tenuissimum est, & dulcissimū quotidie effertur, secerniq; , & in uaporem mutatum superiora petere uidetur, illic autem rursus ob frigus cōcretum iterum defertur, idq; natura perpetuò facere (ut antea dictum est) instituit. Itaque, inquit, quòd potabile

2. Meteor.
T. 6.

T. 7.

T. 10.

D E M A R I

T. 10.

tabile est, & dulce, uniuersum ob leuitatem attollitur, quod autem falsum est, præ pondere subsidit, non in suo ipsius proprio loco: etenim existimandum est, de hoc rectè dubitatum esse, absurdum nanque est, nisi aliquis aquæ, ut cæterorum elementorum, sit locus: atque hanc esse solutionem: is enim locus, in quo contineri mare cernimus, maris non est, sed potius aquæ. Maris autem uidetur, propterea quod pars falsa subsidit præ pondere, dulcis uerò, ac potabilis, ob leuitatem attollitur. Quapropter & flumina in eum locum omnia influunt, & omnis aqua quæ gignitur, in id enim quod maximè cauuum est, talemque terræ locum mare obtinet; sed alia pars uniuersa à Sole celeriter attollitur; alia relinquitur, ob eam; quæ dicta est causam. Hunc ergo aquæ locum esse, & non maris;

T. 14.

& quamobrem pars potabilis, præter eam quæ fluit, occulta est; alia uerò pars maneat; cur item Mare aquæ potius sit finis, quam principium, his à nobis traditum sit. De eius autem falsedine, & utrum perpetuò idem sit, an non fuerit, nec futurum sit, sed deficiet, dicendum est: hoc enim modo aliqui sentiunt omnes quidè genitum esse uidentur fateri, si quidem & mundum uniuersum; simul nanque eius ortum faciunt. quare constat, si uniuersum semper eternum est, non aliter de mari existimandum esse; ijs certè, qui mare generant, eius falsedinis causa reddi minimè potest. Nam si illius, qui terram ambibat, & à Sole sublatus est, humoris omnis residuum, Mare effectum est; necesse est aqua illa, quæ in uaporè conuersa est, rursus adueniente, cum æqualis sit multitudo, iterum dulcescere. Si autem terra admista, falsi saporis causa ponatur, ut quæ saporibus multis prædita, in mare à fluminibus deferatur; absurdum ijs est, flumina quoque falsa non esse. Satis porrò, ex his æterno tēpore, & ueluti à principio falsum extitisse mare, demonstratum. At nō & falsedinis itidem causam satis explicatam existimans Aristoteles: si quidem, ut ipse ait, si dulciū abscessu partium falsum fiat mare, earum accessu iterum dulcescere oportet. alienum quippiam, falsum fiat, minimèque à fluminibus deferatur, uidendum mari intuitus. Quoniam, inquit positum est, duplicem esse exhalationē, alteram humidam, alteram siccam: constat hanc rerum huiusmodi principium existimandam esse: & multis quidem signis perspicuum est eiusmodi saporem, ex commistione quapiam existere: in corporibus enim quod minimè coctum est, falsum est, & amarum: nec aliter se habet in ijs, quæ aduruntur; quod enim à calore euictum non fuerit in corporibus excrementum efficitur: in ijs autem quæ aduruntur cinis. Atque hæc causa est cur nonnulli ex
adusta

T. 18.

adusta Terra mare fieri inquant. quod hoc quidem modo dicere absurdum est, at illud uerum; ex eius scilicet, generis Terrę falsedinem mare accipere posse; nam, ut in his, quę dicta sunt; sic etiam in uniuerso, ex ijs, quę nascuntur, & natura gignuntur animo semper concipiendum est, eius generis Terram, quin & omnem aridę Terrę exhalationem remanere; quale id est, quod ex adustis restat, ea enim hanc ingentem halituum copiam suppeditat. Quoniam autem inter se, ut diximus, uaporosa, & sicca exhalatio admistę sunt, cū in nubem, & in aquam illa cōcreuerit, aliqua semper huius facultatis copia, unā comprehendatur, & rursus unā cum pluuia deorsum feratur necesse est. Nec ex ijs tantum quę dicta sunt, perspicuum est, inquit, falsitudinem in quadam mixtione positā esse, uerum etiam ex eo, quod si quis cereo uase effecto, eiusq; ore talibus rebus obturato, ut maris nihil illabatur, in mare illud posuerit, id quod per cereos parietes ingreditur, aqua dulcis reddatur. quod enim terreum est, & falsedinem ex admistione facit, ueluti colatum secernitur. hoc uerō & ponderis causa est, & crassitie. Hęc Aristoteles de mari, deq; eius falsedine, ē quibus aquę elementum mare positum Aristoteli fuisse intelligere etiam licet. at quando Peripateticorum non nullis secus uidetur; diligentius omninō, quę fuerit illius sententia, inspiciendum est: nam si utrauis ea fuerit, quin in absurditates longē maximas Peripatetici incidunt effugere non possunt, at ut in quibus uerē Aristoteles damari possit nota fiant, inquirenda omninō eius sententia uideri debet.

Mare aquę elementum Aristoteli posuim esse.

Cap. 2.

MARE aquę elementum positum Aristoteli esse manifestē, ut uidetur, patet; Antiquorum enim rationē, quę aquę uniuersitatem ipsum statuit, propterea q̄ rationi congruunt sit, aquarum itidem molem, cuiusmodi aliorum elementorum existit, unitam, stabilemq; oportere esse, pręter morē suum nihil reijcit, ac ne reijcere quidem teneat, quin admittendam omninō decernere uidetur. exposita igitur, dubitatione quę illorum rationi aduersari uidebatur, falsedinis, inquit, causa inspecta dictam dubitationem soluet, reijcietq; , & efficiet, ut primam illorum ratiocinationē; qua mare aquę elementum statuebāt, rectē necessariō sumamus:
nam

nam alteram qua flumina è mari effluere opinabantur, reiiciendā omninò decreuerit Aristoteles, illud uerò ex eò, quòd falsus maris sapor nò eius aquæ proprius, naturalisq; : sed ex accidente quopiam factus uidebitur, ac si diceret si quidem propria natura falsū esset mare, rectè dubitatum foret minimè aquæ id elementum poni posse, dulcis potabilisq; : at quoniam propria falsum factum uidebitur, quòd dulcioribus sui partibus à sole spoliatum est, & calida, siccaq; exhalatio à pluuijs delata illi admista; nequaquam propterea quòd falsum est, aquæ elementum uideri non debet: neque enim quæ elementa Aristoteles ponit, impura ea alienisq; rebus commista ponere ueretur; quin uno tantum igne excepto reliqua omnia impura esse decernit. mare igitur non propria natura falsum esse affirmans, & à quibus falsum fieri queat, summa inquirens diligentia; antiquorum omninò rationē comprobare, & aquæ omnino ipsum elementū ponere uideri debet: at perpetuò illos in sectandi studio, & ambitionis omninò stimulis exagitatus, id illos incusare, quòd non è loco in quo positum est mare, aquæ id esse uniuersitatem declararint: aquæ, inquit, quod potabile est, & dulce uniuersum ob leuitatem attollitur; quod autem falsum est præ pondere subsidit, uon in suo ipsius loco: etenim existimandum est de hoc rectè dubitatum esse; absurdum nanque est, nisi aliquis aquæ, ut reliquorum elementorum sit locus, atque hanc esse solutionem; is enim locus, in quo contineri mare cernimus, maris non est, sed potius aquæ; ac si diceret, commodius ex aquæ loco, quæ aquæ sit uniuersitas intelligi posse; magis enim propriū aquæ locum, quàm eius uniuersitatem simul collectam, esse oportere, rationi congruum fit; propterea enim fortè simul aqua uniuersa colligitur, sibiq; omnis coit; quòd uniuersa in proprio loco esse uult: Ad proprium, inquit Aristoteles, locum ferri unum quodque ad suum simile, & suam formam est ferri; & sic utiq; quis existimabit, id quod dicebant antiqui, simile ad simile ferri: hoc enim non accidit omninò, non enim si quis Terram transmittet, & iuxta Lunam collocet, ad ipsam ferentur partes; sed ad eundē locum, ubi nunc existit: ut quod dictum est, id antiquiores incusādi Aristoteli uideri potuerint; quòd non è maris loco, sed ex eius magnitudine aquæ elementum id statuerint: si quidem elementorum partibus proprius locus magis, quam propria uniuersitas, proprius sit. Nusquam igitur antiquiores damnare, quòd mare aquæ elementum posuerint, uidetur Aristoteles, sed quòd non ex eius loco id declararint. Et uel ibi, mare aquæ elementum Aristoteli positum

situm esse, quæ statim subdit, manifestissimè declarant: quasi enim causam reddens, cur in proprio aquæ loco uera aqua, & potabilis, qualis sui est natura, non sit: sed falsa; à mari, inquit occupatus est aquæ locus; quoniam, quod in aqua falsum quidem est, subsidit propter grauitatem; dulce autem, & potabile propter leuitatem sursum ducitur: & paulò inferius, constat inquit, hunc esse aquæ locum, & non maris; & quam ob rem pars potabilis, præter eam quæ fuit occulta sit: sunt enim ac si diceret, totius quidem, puræque aquæ is est locus; sed crassior, grauiorque eius pars. illum occupauit, quòd tenuiore, leuioreque sursum à Sole acta, ipsa modò reliqua facta est; Quoniam uidelicet, aquæ elementum, ueluti, & terræ, aerisque, & ignis positum Aristoteli erat; & in terræ illud superficie locatum, multoque terra maius factum, & nullam aliam aquarum molem, cui illud assignare posset, præter maris uastitatem intueri poterat: mare itaque necessario aquæ elementum ponendum intuenti; modis utique quibus poterat omnibus falsum eius saporem, ex accidente quopiam ei inesse declarandum omnino fuit: qui nimirum si maris proprius sit, aquæ id elementum dulcis, potabilisque ponere prohibeat, id omnino quacunque potuit moliri uidetur ratione. Et aquæ igitur, quæ ut penitus similis non sit, & eadem tenuitate, eodemque omnis donata sapore, nullis certè sui partibus æquæ mari crassa, minus etiam falsa ullis uideri potest: & quæ à calore quauis expoliata tenuitate, nec crassescere, nec falsa unquam, quin tenuior assidue, dulciorque fieri uidetur. partes indere nihil ueretur: quæ à tenuioribus Solis opera seiunctæ, adeo crassæ, adeoque sint falsæ: inuitus, ut existimare licet, at necessario: neque enim aquæ elementum mare ponere liceat, nisi maris falsedo aquæ insit, & nequaquam in hoc acquiescere potens, quoniam enim quæ è mari assidue educitur tenuitas, in aquam ea rursus coacta tenuem, dulcemque mari iterum restituitur: quod itaque si illius abscessu crassum, falsumque fiat. eius accessu tenue iterum fiat, dulceque: Terram illam incoctam, adustamque nusquam quidem conspectam, è terræ latebris eruere nihil reformidat; ex ea ut exhalationum copiam educat, à qua cum pluuijs delata, falsum, crassumque fiat mare: nihil omnino intentatum relinquendum, incommoda quæuis sustinenda esse existimans, modò nec marinæ aquæ falsedo propria eius sit; nō aliam porro id ob causam, nisi ut mare aque uniuersitas poni possit, nisi enim id propositum

B situm

situm Aristoteli fit, nihil uel ulla maris passio, uel alienum ullum;
 à quibus falsum id fiat, inquirendum illi erat; quod ni mirum
 propria natura tale esse statuere poterat: neque enim quin terra
 in aquam salis: amaramque à sole inuerti queat dubitandum,
 aut non enuntiandum Aristoteli erat, in sal, sulfur, bitumenque,
 tum & in tenuissimos callidissimosque uapores è quibus ignis ele-
 mentum constitui Aristoteli uidetur, inuerti assidue illam intuen-
 ti, prædicantiq; , ut modis multis Peripateticorum nonnullos mi-
 rari liceat, quibus mare aquæ elementum non esse declarandum
 Aristoteli propositum uidetur: qui scilicet, quem numinis instar
 uenerantur Aristotelem ignauum eum faciunt, inertemque: tum
 & stupidum etiam, stolidumque: qui nimirum quod declarandū
 proposuerat, declaret nunquā, quin, quod unum statuere id pote-
 rat summo id euertat studio: & quod si declaret, uel mundi ei cō-
 structio, & ipse destruat mundus, uel uniuersa eius doctrina dis-
 soluatur, neque enim quod mare aquæ elementum non esse decla-
 ret, præter illius falsedinem allatum est Aristoteli quicquam; at eā
 non propriam maris esse, sed ex accidente quoque, & alieni om-
 nino commistione ei inditam esse contendens, aperte nihil obsta-
 re, quin mare aquæ uniuersitas poni possit decernit: tum libens
 incommoda subeat, quæ minimè omnium sustinere ipse uelit: in
 proprio nimirum aquæ loco alienum ponat ens; & aquam ipsam
 ad eum delatam nequaquam ibi seruari, perficique, sed corrup-
 pi statuatur, destruique. Tum & aquæ molem à qua adeo Terram
 excedi; & quam eandem iuxta propriam uniuersitatem perpetuò
 seruari oportere decernit, uel nullam ponat, uel fluuijs eam, lacu-
 busque, qui nullam prorsus Terræ rationem habere uideri possunt,
 & qui assidue generari, & uix geniti corrumpi uidentur, assignet,
 oportet: At uel ipsi ijdem Peripatetici Aristotelem audientes, in ea
 Terram ab aqua excedi oportere ratione, qua Terræ portionem,
 quæ ex ea fit, aqua exuperare rare apparet; & propterea Terræ decu-
 plam aquam esse oportere ratiocinati, anxie maris fundum rimā-
 tur, & immensum illum sub polis effingunt; ut qui nisi mare aquæ
 elementum ponant, & immensum illius faciant fundum, aquæ ele-
 mentum Terra maius ostendere minimè queant: uelint igitur no-
 lint aquæ uniuersitatem mare positum Aristoteli fatentur: At alij:
 & longè ij quidem præstantissimi, mare aquæ elementum Aristo-
 teli positum, & necessario ponendum nihil dubitant, Terra longè
 maius, & in loco circa Terram Aristoteli positum. Ipse certè Aristo-
 teles propositam de mari quæstionem absoluens manifestè aquæ ele-
 mē-

elementum ponit mare: ex his, inquit, quæ posita sunt, constat mare aquarum principium non esse, sed finem; Aquæ nimirum uniuersitatem esse, at non quæ aquæ ex eo effluant. Sed quòd ad ipsum confluât omnes. id quod & ignis, & aeris uniuersitati euenire Aristoteli uideatur necesse est. Si quidem qui in terra, marive ignis fit, atque aer ad propriam uterque uniuersitatem. at nulla illorum portio ad Terræ, marisve ima deferri inde Aristoteli uideri potest; ut & illorum moles, non quòd illorum partes inde delabantur, & ut illorum omninò principium, sed ut finis, & ad quem ignis, atque aer ubi uis factus confluit omnis, illorum elementum Aristoteli ponendum omninò sit. Ingenitum præterea, æternumque, & iuxta propriam uniuersitatem, speciemque; idem perpetuò ponens Aristoteles mare, ea nimirum mari tribuens, quæ elementorum propria sunt, manifestè aquæ ipsum ponit elementum.

*Mare nec tenuium, dulciumque partium abscessu, nec calidæ siccaque exhalationis commistione crassum factum esse
salsumque. Cap. 3.*

MA RE non propterea crassum esse, salsumque; quòd tenuioribus, dulcioribusque sui partibus à Sole spoliatum sit; satis quidem inde intelligere licet, quòd, quæ ex illo à Sole educitur tenuitas, in aquam ea rursus coacta tenuem, dulcemque iterum illi restituitur, & cum fenore mehercule; Siquidem, & quæ è uaporibus è terra eductis fit aqua, magna ex parte à fluminibus in mare deferretur tandem; quod itaque, si (ut dictum est) tenuiū dulciumque partium abscessu crassum fiat, salsumque earum accessu iterum tenue fiat, dulceque; & eò Aristoteli etiam magis, quòd semper crassi, salique aliquid omninò simul extrahi ei uideatur, & in aquam id cogi tenuem, dulcemque: seniper, inquit, salis pars cum dulci attollitur, idque ubi in uaporem abiit potabile fit: nam non in maris aqua illum concrefcere, uinum docet, & humores euaporantes, quorum omnium uapores ubi coeunt in aqua crassescunt omnes: ut non modo dulce sui natura, & potabile aquæ elementum, minimè propterea salsum fieri queat; quòd dulces eius partes à Sole educuntur, sed salsum sui natura si sit, dulcescat tandem, salis sui partibus assiduè eductis, & dulcem in aquam actis: At multo, ut uidetur idem prius, multoque etiam proximius, ex aqua manifestum fit, quæ à calore in uapores soluitur; nulla enim illi unquam à ca-

lore quouis, & quouis passa modo crassescere, uel salsa fieri uideatur: sed in uapores agi omnis; nulla interea crassitie, nullaque donata falsedine; quin tenuior assidue facta, dulciorque: nullis scilicet sui partibus crassa aqua, salsave; sed bene tenuis uniuersa, dulcisque, & exiguum quid à uaporum natura dissidens, maris omnino, uaporumque ueluti media, in eos dum agitur, nihil interea ulla sui parte crassescere, nec falsescere & iam potest, non eam morata caloris actionem, à qua salsa fieri queat: prius nimirum in uapores soluta, quam is ei indatur calor, à quo salsa fiat; eo itaque aquæ uniuersitas, quam scilicet aqua omni multò tenuiorem, simplicioremque esse oportet, minus à Sole crassa, minus etiam salsa fiat: minime igitur tenuium, dulciumque partiū abscessu crassum factum esse, falsumque aquæ elementum uideri potest. At multò etiam minus calidæ, siccæque exhalationis commistione; mitto enim quòd nusquam ea terræ adustæ quantitas, à qua ea exhalationis copia fiat, quæ mari uniuerso falsedinem indere queat, spectatur, & quòd adustis, aridisque in terris Aristoteli in primis exhalatio sit longe tenuissima, & quæ tenuissimum ignis elementū huiusmodi constituit: quæ igitur si quidem à pluuijs deferatur, nō modò nullam aquis crassitiem, nullumque adijciat pondus; sed multò eas tenuiores faciat, lenioresque: nulli certè dubium esse potest, quin si maris uastitati commista falsedine indere ei queat, crassitiemque; lacubus, eas fluuijsque indat omnibus; & pluuias. quibus cum descendit, longè salissimas, longèque faciat crassissimas; quæ, cum rebus quas deferunt exceptæ omnibus, uel autumnales ipse, quibus huiusmodi exhalatio plurima admista esse Aristoteli uidetur, dulces omnino, tenuesque apparent omnes: Nec uerò alieni omnino cuiuspiam cōmitione crassum, falsumque; uideatur mare, quòd quæ eius pars cereum uas subit tenuis apparet, dulcisque, ueluti percolata. & re omnino exuta, quæ crassitiē, falsedinemque indit: Quoniam enim maris aqua assidue à Sole attenuatur, & in uapores assidue agitur, quæ uas subit, marina omnino aqua à Sole tenuior, & propterea dulciot facta uideri potest: uel quæ forte talis à principio facta est: neque enim è non penitus uniformi terra, & à calore non summo penitus uniforme, nihilque à seipso differens extractum est mare: uel fluuiialis etiam, neque enim ita marinæ ea immisceri uideri potest, ut ab ea separari seiungi que non possit. Marinam porrò aquam tenuiorem factam pro dulci falsam fieri manifestè percipias. si illam in tumū agas: eumque in aquam cogas, marinam nimirum aquā amplio-

rem

tem quidem facias, at aliud immutas nihil, dulcem enim eā facies potabilemque, calore uidelicet per amplius diffusio spatium, & propterea exiliore facto, languidioreque.

Mare sui natura salsum esse, & terra dulcium aquarum ritus, & propriis oriri fontibus.

Cap. 4.

QVONIAM igitur nec tenuiū, dulciumque partium abscēssu, nec alieni omnino cuiuspiam cōmissione salsum factum esse mare uideri potest, tale ipsum propria natura esse omnino statuēdū uideri debet, & dulcium aquarum ritu ē terra, & ipsum à Sole eduei, suisq; & ipsum ē fontibus oriri. Nec uerò quin falsā, tantamq; in aquā terra à Sole inuerti queat dubitandum: non alias modò in res, ut dictum est, agi illam intuentibus, quæ & tenuitate, & propria natura longè quā marina aqua à terra dissident magis, sed ipsum etiam in sal, quod, ut in libris de rerum natura declaratum est, effluere omnino constitutum uideri debet, crasso, falsoque, tenuioribus sui partibus à robustiore calore spoliato; nec, ut in iisdem amplius expositum est commentarijs, ea marinæ aquæ existit moles, quā ē terra à Sole eduei posse intelligere non liceat; nihilo enim terra amplius mare breuissimum certè esse uniuersum, nec uel Oceanum ipsum unius omniū stadij altitudinem exæquare, & à nauigantibus habemus, & cœruleus in uniuersum eius color declarat, qui mari inesse apparet, nihil dicto spatio profundiori, nam ubi paulò altius fit, nigrum ibi spectatur, obscurumq; & tale porrò certis modò apparet in locis: at terræ semidiameter quibus breuissimus uidetur, duodeviginti milia stadiorum altitudinem exequat, alijs longè est maior: quod nisi assidue ē terra enascatur mare, tot tantisq; dulcibus aquarum fluxibus assidue illabentibus, & falsis etiam sui partibus à Sole in uapores actis, ijsq; dulcem in aquā coactis, dulcescat Aristoteli tandē, tum & deficiat etiā ei tādē ē Boreali sublimiore assidue effluens terra, necesse sit. Nec uerò quod maris fontes cōspicui non sunt, non, & ipsum ē suis fontibus emanare uideri Aristoteli debet; quid enim ueluti, & lacus omnes, aut eorum pleriq; non ē suppositis fontibus affluere queat? & ita omnino effluere suo demonstrabitur loco.

*Mare aquæ elementum uideri non posse, nec Aristoteli uideri debuisse,
nec recte causam ei explicatam esse, cur tot illabentibus
in spiritum aquis minimè excrescat
mare. Cap. 5.*

RASSVM porrò, salsumque sui natura existens mare, quàm longissimè abest, ut aquæ uniuerfitas uideri possit, tenuis dulcisq; Aristoteli certè poni minimè debuit, cui nimirum propterea mundi constructio, quam uideamus & ipse seruari uidetur mundus, neque à principio uno occurrere omnia: quòd prima illius corpora æqualibus prædita sunt uiribus, eorumque singulis sua adsunt contraria; quæ æquali robore repugnant, obluanturque; cui igitur timendum fuit, ne altero è frigidis corporibus calido factò, quacunque tale factum sit ratione, à calore tandem occupentur omnia, & omnia unum fiant; uel tartarus igitur quispiam in terræ imis ei effingendus, uel aqua per terram fluens aquæ elementum ponenda: horum neutrum si propriæ ipsius positiones sustinere poterant: Si quidem mundum suo arbitratu effingere, construereque propositum homini non erat, dimittendæ illæ omnes erant; & nequaquàm quatuor ponenda prima corpora, & unum ex ijs à summo frigore, summaque constitutum humiditate. At neque causam explicans, cur tot aquarum fluxus assidue in mare influentes nullam maris adijciant magnitudinem, & nunquàm omninò maius fiat mare, laudari Aristoteles potest; propterea id euenire statuens, quòd in maris illi illapsi uastitatem citò arescant, modicæ aquæ more super magnam mensam sparsæ: eadem, inquit, aquæ copia, quæ in latitudinem expansa sit, & quæ simul collecta, nō æquali tempore resiccatur, sed usq; adeò differt, ut hæc quidem integrum diem permaneat, altera perinde, ac si quis aquæ cyatrum super magnam mensam effuderit; simul ac id cogitauerimus, tota euanescet: id quod fluminibus quoq; usu euenit. illis enim continenter collectim fluentibus, id quod in uastum, latumque locum peruenit, citò semper, ac occultè exiccatur; neque enim terræ, uel entis cuiusuis molem ab infusa aqua augeri dubitare licet; uel si eius incrementum lateat, nisi fortè & per exigua aqua infundatur, statimque ea inde euaporetur quæ fluminibus in mare illabentibus haud quaquam euenire uideri possunt: magnam omninò eorum moles, & quæ assidue aucta maris ipsius magnitudinem breui exæquare, nec statim ac mari immiscetur, in uapores agi uideri possit; quòd si etiam fiat, nihilo tamen minus
mari

mari molem adijciat: Siquidem uapores è mari edu&ti omnes in aquam rursus coacti rursus ei restituntur, ut nisi in nō ens abeāt, quæ in mare influunt aquæ, & hoc Aristotelici arescant pacto, id quod nec alijs euenire uidetur, nec placere omnino Aristoteli potest; excrescat ab ipsis tandem, & maius omninò fiat mare oportet. Haud recte igitur maris naturam explicasse uidetur Aristoteles. Age porrò, quod reliquum est, eius motus, eorumque rationem explicantem audiamus, examinemusque.

Quibus motibus, & quam ob causam moueri mare Aristoteli uidetur. Cap. 6.

FLVERE, inquit, Mare in angustijs uidetur: ubi uidelicet ob ambientem terram è uasto pelago in paruū colligitur; propterea quòd ultro, citroque sæpius libretur: hoc uero in uasto mari perspicuum non est; at si ob terræ angustias arcto loco contineatur: libramentum, quod in mari exiguum est, magnum illic uideatur necesse est: Id autem quod intra Herculis columnas continetur, totum terræ concauitatem, & fluminum multitudine fluit: nam Mæotis in Pontum, hic in Aegeū fluit. Quæ uerò extra hæc maria sunt, hoc minus perspicuè faciunt; illic autem, & propter fluminum multitudinem hoc euenit (plura enim flumina in Euxinū, & Meotide influunt, quàm in locum eius multiplicem) & propter modicam altitudinem: Mare nanque profundius subinde cernitur; ac Meotidē quidem Pontus, hoc uerò Aegeum; Aegeo Siculum, & omnium profundissima Sardinum, ac Tirrenum. Quæ autem extra columnas sunt: modicè quidem ob lutum profunda sunt; sed flatibus uacant; quasi mare in cōcauo locatum sit: quæ explicantes Peripateticorum optimi, duplici, inquiunt, motu fluere mare Aristoteli uidetur, uno qui in angustijs, & fretis cernitur, altero, quo à Septentrione ad Austrū uniuersum defluunt maria: & prioris quidem causam ad maris libramentum refert; quoniam enim immensa est maris moles, & æqualiter utrinque pendens, non in unam partem magis, quàm in aliam declinans, ubi in unam moueri incipit, ponderis æqualitate retractum in alteram partem statim reuertitur: atque ita perpetuò alternatim. Hæc autem maris agitatio in locis apertis, atque in alto euidens non est; fluxumque conspicuum non facit; in angustijs uerò cernitur: ueluti lictoribus, quæ in angustum ex uastitate contrahuntur motum adiuuantibus; fluxus posterioris duas affert

fert causas: fluminum uidelicet multitudinem, quæ in maria illa Septentrionalia longè plurima, longèque maxima influunt, à quibus penè expulsa Meotis. Pontusque in Aegeum influunt, & hoc in ea quæ consequentur. Tum & terræ Septentrionalis altitudinē, è qua in magis concauam fluant oportet: quapropter Borealia maria breuiora etiam, profundiora quæ consequuntur Aristoteli uidentur: quòd illa in hæc sese exonerent, ueluti, inquit, in terræ partibus è locis æditis flumina fluere uidentur; sic è totius terræ æditionibus, quæ ad septentrionem sita sunt, plurima fluxio fit: quapropter ob effusionem profunda illa non sunt, loca porro ad Septentrionem sita excelsa esse eo declaratur; quòd ueterum Meteorologium multis persuasum fuit Solem sub terra non ferri, sed circa terram, occultari autem eum, & noctem facere, propterea quòd Terra ad septentriones excelsa sit.

Non recte Maris motuum causas ab Aristotele redditas esse.

Cap. 7.

QUONIAM libræ more in hanc modò, modò in illam partem inclinans fluere, refluereque Mare Aristoteli uidetur, uidendum omninò, num à quibus libra ueluti per uices in diuersas interdum agitur partes, ab iisdē, & mare agi possit. E libra quidem propterea in hanc modò, modò uerò in alteram partem inclinare uideri potest, quòd utraq; ppria natura deorsum fertur, & quin utrauis deorsum feratur à supposito aere retineri minimè potest: ac ita est constructa, ut si altera delabatur, ac tollatur, subleueturque altera; ubi igitur æquis utrinque grauetur, ponderibus, tãtis per modò hac, modò illac uergit parte; id uerò, quòd partes ipsæ non à propria tantum detrahuntur grauitate, sed ab impulsu itidem, quacunque is datus sit ratione: Nò scilicet quæ ab externa tantum deijcitur ui, sed quæ à propria modo grauitate detrahitur pars, uel æque grauem alteram, uel etiã grauiorem quid talisper attollit, subleuatque, à delapsis nimirum uiribus aucta, & ueluti grauior facta: at non diu id tamem: neque enim ulterius se attolli: & sublimiore in loco detineri finit altera; sed & ipsa delabirur: nec tandi u id modò, dum equè alteri Terræ proxima fiat, sed inferius etiam & ipsa, ueluti, & ipsius grauitate à delapsu maiore facta; alteramque tantisper, & ipsa subleuat, & tandi utraque modò in sublimius alteram attollit, ab ea modò attollitur, dum partium delapsus languescant, & propria ex tã

tum

tum decertent gravitate. id ubi factum est, nullam amplius in partem uergit libra, sed immota manet, ne in alteram detrahatur, retēta, coercitaque ab altera: Propterea igitur modò hac, alia modò parte interdum libra inclinatur, quòd utraq; deorsum natura fertur, & nec in eas diuidi, nec utraq; simul deferri potest quin altera delabente attollitur, subleuaturq; altera. Horù nullū mari euenire uideri potest, in proprio. n. id loco, & in Terræ oīd cōcauis cōtinetur, sibiq; ipsi innititur uniuersum, & ne ulla sui parte inferius delabatur à seipso retinetur coerceturque: nihilq; ut Aristoteli ēt placet parte ulla, uel alijs sui partibus, uel terra ipsa magis sublatū, coeloq; proximius factum, sed uniuersum suprema sui superficie, æquē ab illo cum Terra distans nullam omninò occasionem habet, cur ulla sui parte usquam inclinet. & si id fiat minimè inde ab aliena in contrarium uergentem retrahatur, graue, & bene fluidum, beneq; à seipso diuisibile existens; sed quò semel delapsum est, perpetuò ibi à nulla externa ui impulsum immotum Aristoteli præsertim fiat: cui nimirum prima corpora omnia, & ipse etiam ignis in proprio loco immobilia fieri, & immobilitate gaudere uidetur. Eoq; etiā in angustijs, fretisq; magis; si siquidem, ut Aristoteli placet, libretur. Mare, propterea librari uideri potest, quòd fluxile cum sit, sese continere minimè queat: eò itaque minus libretur, quòd à proximior contineatur terra, & languidissimè igitur id fluat, refluatq; scus, atque euenire uidetur, nec ulla eius pars eo ordine, eaq; celeritate, qua fluere, refluerēque uidetur: ut enim libretur Mare, temerè certè id fiat, languideque, ut, & librari ineptissimum, & uel si libretur, non tamen propterea fluere, refluerēque uideri possit mare: Minus etiam propterea tumefieri, neque. n. parte altera attolli, sed uniuersum simul bullientis aquæ more tumefieri uidetur; nec imaginari omninò licet, à libramento in altum euehi mare: neque igitur Aristoteles ipse maris æstum eius libramento assignare est ausus; quin eius inquisitio pænitus prætermisā homini uidetur: non quidem, ut existimare licet, quòd uel maris tumefactio nō cōspecta, uel eius causa non inquirēda ei uisa sit, sed, ut suspicari quis posset, quòd illam attingere desperarit. At neque maris motum, quo à Septentrione ad Austrum uniuersum ferri uidetur, declarās placere potest Aristoteli. neq; enim Meotis. Pōtusq; in subsequētia maria assidue delabi uideri possunt, quòd ex æditioribus locis in magis concava deferantur: qm. n. sphaerica est terra, nec Borealis plaga nec ulla eius pars alia sublimior, uel humilior uideri potest. & summe Aristoteli mirari licet, inde Borealis terræ altitudinē colligentem,

quòd antiquioribus Meteorologicis sublimius uisa sit; & sub qua sese occultet nocturnus Sol, quos longè minus obscura, & uera interdum proferentes adeò contemptui, ludibrioque habere ubiq; ipse uidetur: Borealis quidem terra nusquā excelsa apparet: sed humillima uniuersa, nullis distincta montibus; plurimi igitur, longeque; maximi aquarum fluxus è Meridionalibus locis in Borealia deflaunt maria, talis reor ab uniuersi conditore constituta: ut quā directa solis lux calefacere non potest; unita foueat, collectaque. Neque igitur propterea breuia sunt Borealia maria, quòd terra illa sublimius, sed si talia sunt, propterea sunt, quòd languidior minus illam in mare inuertit Sol: & minus itaque falsa apparent; assidue certè effluere. Aristoteli uisa; è fontibus, ut dictum est, manare uideri debuere; nisi enim è supposita terra assidueibi mare emanet, deficiat tandem assidue effluens, & se effundens assidue; neque igitur Theologi incusandi Aristoteli erant, mari fontes assignantes: & Oceanus breuis uisus nequaquam in terræ concauo positus uideri debuit; neque enim suppositus latus, qui ut breuis sit Oceanus efficere Aristoteli uidetur; aliunde eò importatus terræ illius profunditatem attollere uideri potest. At neque uentis caret Oceanus, ut Aristoteli uidetur, sed si alibi uspiam, in eo flant, est & ubi idem ferè semper ubi uerò quasi statis, certisque temporibus alter alterum excipit: Iure igitur, ut uidetur, maris, nec naturam, nec eius motum, tumefactionisque causam explicans Aristoteles satis tibi placet, & utramque nobis amplius inquirendam mandas, obscuras uerò res. quis enim mare subeat, exortum, & quæ ipsum agitent, attollantque uires inruatur? At tua tum si præfulgeat lux, nihil illas intueri desperetur: age itaque, tuo mihi mare illustra fulgore, ut tuo per me id munere tuaque hominibus innotescat bonitate.

Mare è terra assidue, à Sole, at non ex omni tamen sed è profunda illa educi, & cur crassum calidumque factum est.

Cap. 8.

MARE, ueluti aquas reliquas omnes è terra assidue à sole educi uel ipsum ut declarat sal: manifeste è suo re constitutum crassiculo, falsoque, tenuioribus sui partibus, uel spontè elapsis, uel à Sole eductis; at & inde ut uidetur, apertissimè patere potest, quòd calidum sui natura, molleque, & fluidum cum sit, & à Sole insuper assidue

assiduè in existente tenuitate spoliatur, & magni dulcium aquarum fluxus in ipsum influant, defluantque: multis omnino modis eius, & speties, & natura immutari possit, nec summis in squaloribus, & sub Sole summè directo, uel ubi à fluminibus quàm longissimè abest, crassius falsiusque; nec summis in illuuiionibus, & iuxta maximorum fluminum fluxus tenuius, dulciusve fieri, sed eadem eius speties, eademque perpetuò apparet natura. Non quidè nisi assiduè enascens, & copia, roboreque exuperans sui partes immutari iam coeptas in propriam restituat naturam: sed uel uniuersum in sal concreascit lōgè solidissimum, uel crassius alibi, falsiusque; tenuius alibi, dulciusque fiat: entium reliquorum omnium, calidorum p̄t̄sertim, molliumque, & propriarum etiam partium more: quæ seorsum à propria uniuersitate, uel frigido sub cœlo immutari tandem, à calore certè uel languente in sal agi uidentur. E terra porrò nasci uerum mare: at non aquarum reliquarum more passim è terris omnibus emanare, perque omnes fluere, & in omnib⁹ oīo esse, conspectum, sed certis modò in locis, non ut illè è quauis, & è suprema etiam terra, sed ex ima tantum nasci, & mole exuperans, copiave, assidueque à nouo impulsu in certa uniuersum loca erupisse uideri debet. Et multò omnino quæ illæ crassius, calidi⁹que, non ijsdem in terris, neque à calore eodem sed è crassiore omnino terra; & à languidiore calore, è profundiore nimirum terra eductum uideri debet: Quòd si crassam, densamque, & minimè dissimilarem rem à lāguente quidem, at multò occupatam calore ante oculos ponas; profundam sanè terram, in fluorem illā agi tandè manifestè intueare crassum, salsumque, paulatim enim lenteque, & omnis simul emollita, nullisque eius partibus in summam actis tenuitatem, neque ita alijs prius attenuatis, ut è densa, crassaque re effluere possint: quod ubi fit, in crassitiem quod reliquum est agi interdum apparet, in fluorem, ut dictum est, tandem agi uideatur uniuersa, crassiusculum illum quidem, beneque calidum. Quòd si non tanta in fornacibus agat ignisve, & in lapidē agat minus dissimilarem, & magis crassum, magisque uiscosum: cuius scilicet, si quidem partes ullas alijs prius attenuet, nec summè tenues faciat, nec egressum ijs elabentibus aperiatur, retentæ itaque, & reliquis non dum in fluorem actis, at emollitis iam aglutinentur; dum, & ipsæ in eundem agantur fluorem non in calcem sed in aquam, & ipsæ agantur crassam: falsamque, & amaram. Multò certè in eam amplius profundior quæ est Terrè, bene, ut dictum est, similis, & non supremis sui partibus magis, nec prius, quæ in-

ternis à calore emollitus, qui è supremis terre partibus ad ipsam delatus est, ipsique inditus, languens is quidem, at multus tandè. Et ex huiusmodi omninò terra mare educi, aquæ omnes declarât, quæ è suprema quidem terra, at crassa, densaque cuiusmodi Ap-
pula apparet, emanent; quæ scilicet crassiusculæ sunt omnes, sal-
sæque. At necessario crassum, calidumque imis è terris erutum ma-
re, summè consultò tale factum uideri potest; huiusmodi enim exi-
stens, & proximas oras calefacere, & bene tenuis ex huiusmodi
par usque aer educi uidetur: neque enim erassiori egressum præ-
beat: at tenue si sit, minusque calidum. cuius itaque proprius ca-
lor, & ab ambiētis proprio frigore interimi, superarive, & è quo
qui à Sole inditur, quod terre euenire nō videtur, facile elabi queat,
summè, quod stagnantes aquæ faciunt adiacentes terras frigore af-
ficiat, & ueluti ex stagnantibus aquis adeò ex illo crassus elaba-
tur aer, ut hominum saltem genus sub eo uiuere minimè possit,
ut nunquam rerum conditoris sapientiam satis mirari, aut ama-
re bonitatem queas, qui eo mundum construxit pacto, ut quæ
necessariò etiam fiunt, consultò, & meliores omnino, nostri que
boni gratia facta uideri possint.

*Cur aquæ marinæ dulcibus copiosiores, & cur tot illabentibus in
ipsum fluiuis maius non fiet mare.*

Cap. 9.

VRE igitur marina aqua adeò dulces, copia ex-
perat, ut nulla illius pars hæ uideri possint; si qui-
dem suprema terre partes profundioribus ambi-
tu quidè ampliores uideri possunt, at è dimidio,
ut uidetur, à mari occupatæ minores omnino ui-
deri debent. Nec è tanta fortè terre altitudinis
portione aquæ dulces, è quanta salis fiunt: suprema certè terra
uariè iam à Sole emollita, & uariècius luci exposita, & non ab assi-
dua ea, nec æquè perpetuò directâ calefacta, in longè diuersissima
entia; q̄ fieri apparet, inuerti omninò: & uel quæ in aquas acta est,
nullo ferè temporis momento, in uapores agi ab æstiuo præsertim
Sole uideri potest. At non & profunda itidem, ad quam scilicet
nusquam, qui à Sole emanat; sed is modò qui suprema terre in-
ditus est: peruenit calor; qui languens quidem, & idem penè fa-
ctus illam occupat, & nihilo fortè per hyemem, quàm per æsta-
tem segnior: nam si directus Sol robustius agit, at robustius etiã

Terram

Terram patefaciens ingenito calori aditum aperit magis, elabendi itaque aditum is nactus, summeque ad elabendum intentus minus ad profunda diffunditur; vnus itaque perpetuò pene profundiori inexisterens terræ calor, bene eam uniformem in unam omnem agit rem, Afsidue porrò enascens, & maius factum mare, & tot auctum afsidue fluuijs, neque excrefcit unquam, nec tenuius fit, quòd aquæ hæ omnes, & quæ tenuiores à principio factæ fuerent; neque enim uel terra, è qua fit adeò similis, adeoque idem qui illam inuertit calor, ut in eandem penitus aquam agatur omnis; nec ulla eius pars alijs tenuior, minusque calida fiat. Tum quod maris à Sole afsidue tenuius fit; non si quidem in uapores agens ipsum Sol, non in fluores prius agat. qui marinæ aquæ, uaporumque elabentium medijs uideri possint. Aquæ inquam & illabentes, & decidentes, & quæ à principio salis mistæ factæ, & in quas salæ à Sole actæ fuere, in terram afsidue illabuntur: quòd nisi id fiat, nisi scilicet hoc pacto tenuitas: qua afsidue à Sole spoliatur. Terræ restituatur; uel deficiat tandem omnis: neque enim pluuiæ illam seruent, ex illa eductæ & ipsæ, uel adeo arefcant densaque fiat, ut aquæ nullæ nulla amplius ex ea tenuitas educi possit. At neque uniuersa constitutio, quam uidemus, seruetur, neque unus omninò amplius permaneat, Mundus; si quidem terræ proximus Aer, à Sole è densissima illa resiliente iusto plus calefactus, amplificatusque pacto nullo loco, in quo est, contineri queat, nec uelit multò tenuior, multoque amplior factus; sed superiora petat; ubi ne scindatur, aut amplius fiat cœlum, in stellam fortè cocat, Vacuus certe circa terram fiat locus: naturæ summè aduersum, exosumque mutuo contactu faueri uolenti entia, & mundum maximè unitum, atque unum esse; illa ne eueniat, tenuitas mari inexisterens in terram afsidue illabens præstat; materiam ijs, quæ afsidue è Terra fiunt, ingenerandis præbens; diuinitus ita à conditore nostro prouisum, factumque:

ijs uiribus donato Sole, eaque à Terra locato di-

stantia; ijsque moto motibus, ut afsi-

duè Terra cùm inuertatur,

inuerti afsidue

possit.

Motum

D E M A R I

*Motum Mari necessarium fuisse, & à quibus intumescit,
moueturque. Cap. 10.*

CALIDVM porrò existens mare, & propterea motu, quo seruetur, atque oblectetur indigens, multò etiam quàm aquæ reliquæ amplius, quæ stagnantes, atque immobiles factæ corrumpi uidetur omnes; Et quo præterea solis actionem declinet, fugiatque; nec iusto plus in uapores solvatur. Et per se moueri impotens, non ea donatum tenuitate, ut ipsum se commouere queat: ab aliena utique vi si seruandum commouendum: ab uniuerso quidem cœlo præcipuè uerò à longè robustissimo Sole commoueri, agitarique. Conditori placuit nostro, non quidem secum illud rapiente; neque enim fieri id queat; sed nappores, ut dictum est, in generante; qui scilicet egressum molientes & egressu à superposito mari prohibiti; spiritus more in aqua ab igne ingeni, attollant ipsum, agitantque; propterea enim hæ feruent, intumescunt, atque agitantur: quòd ingeni spiritus confertim elabens attollit, uarieque exagitat non patentem præbentes egressum; separata itaque ad apertèque, ut elabenti illi exitus pateat, nò amplius attolluntur; sed statim resident omnes; nusquam itaque penitus immobile, & penitus planum, sed semper agitari quid, & quid attolli semper apparet mare, ueluti quæ ebullire incipiunt aquæ; & Vere, atque Autumno maximè, minimè uerò Aestate, atque Hyeme. quòd, ut in commentarijs de pluuijs expositum est, Medius Sol plurimos, crassioresque educit uapores: Robustissimus, longè tenuissimos, quales uel è crassiusculo egressum nascantur mari: nihil ipsum, quod uidere queas, attollentes, commouentes: languidissimus per paucos, & qui superpositum mare attollere, & è constructo elabi impotentes tam diu retineantur: dum summè & ipsi tenues fiant; In plenilunijs itidè & in Nouilunijs maximè attolli, intumescereque uidetur mare: in illis quidem quæ multa à Luna resiliens lux, multos educit uapores: in his autem si Vere in his attollitur mare, quòd refrigeratio aere sese colligit, atque unit internus maris calor; & ualens factus plures facit, atque emit uapores, ueluti & putealis aqua Borea spirante: Minimè in Lunæ quadratis, nec multa à Luna resiliente luce, nec in seipsum collecto proprio maris calore; Quin non attollunt modò mare qui elabuntur uapores, sed impellunt etiam, atque ad motum incitant, id quod palea aquæ superposita declarat, si quidem in suppositam paleæ

paleæ aquam, ita Solis lux à speculo assidue reflectatur: ut uapores qui assidue fiunt, elabunturque ueluti à tergo paleam feriant, in anteriorem eam partem ferri intueare; & regredi rursus, si ex altera parte dicto modo reflectatur lux: ingenerat scilicet in aqua spiritum in eam reflexa lux, isque elabens in alteram partem superpositam aquam paleamque impellit: Non tanti porro assidue mari ingenerati uapores qui ipsum assidue attollant, impellantque, nec perpetuo attolli, nec undique impelli uidetur mare, sed residere interdum, quiescereque: & in hanc modò refluere partem, hinc modò refluere: ibi nimirum attollitur, indeque impellitur mare; ubi uaporum copia subest, at ea elapsa residet, ibi; neque amplius inde agitur: at qui interea parte in altera uapores facti sunt, plures iam facti; & qui superpositam maris molem attollere queant, egressum hi molientes, attollunt ipsum, & elabentes in contrariam incitant partem; per uices itaque attolli, residereque, & fluere, ac refluere uidetur mare: & ut plurimum æquali tempore, & sex horarum spatio utrumque: quod nimirum eo in temporis spatio, tot mari ingenerantur uapores, qui tam diu ipsum attollere, impellereque possint. Mira autem maris motus celeritas in angustiis, fretisque apparet, quod per apertum fluens, nihilque à subsequente umquā impulsū, nihil est quod uspiam motum concitet; at ubi in angustius agitur, nec uniuersum simul fluere potest, sed uel exigua sui parte tantum. quod remanet subsequentis sursum impediēs, retardāsque, & propterea ab eo impulsū, stimulatumque motum acceleret: & præcedens impellat necesse est; At uniuersum, ut dictum est, ab elabentibus uaporibus sublatum, impulsūque, non æquē uniuersum attollitur, impelliturque, nec æquali tempore utranque in partem, Britannicum, & quod Britannico adiacet mare summè attolli, & sex horarum spatio in terras fluere, totidemque refluere uidetur. Idem & Adriaticus sinus, at longè quàm Oceanus minus, Ligusticum Tyrrenumque parum admodum, ut & sublatum, & impulsū latere possit; Mare iuxta Aethiopiam quod Cenege uocatur quatuor tantum horis fluere, octo refluere apparet. Non atque scilicet profundum mare, nec ab æquē reflexa luce, calefactum uniuersum non eosdem omne emittit uapores, sed alibi longè plures, crassioresue; pauciores alibi, tenuioresue, id itaque summè attolli uideri potest: quod breuius est, à cuius scilicet fundo robustior resilit lux: & inde etiam impelli magis, ubi breuior est fundus: fortè & non diuersa tantum profunditas diuersæ maris tumefactionis, diuersique motus causa uideri debet, sed diuersa itidem eius crassities;

fities; neq; enim uel uniuerſa è terra æquè craſſum mare educi, vel è diuerſè eo craſſo non diuerſos uapores extrahi exiſtimare licet; id certè tumefieri magis, & inde magis incitari uideri debet ubi plures, craſſioresve fiunt uapores. At non per uices modò fluere, refluereq; uidetur mare; ſed eſt ubi fluminis more perpetuò in vnâ fluant partem, quod in Adriatico à Nautis obſeruatum tradunt & in Mediterraneo itidem uniuerſo, atque in Oceano amplius. Nauigatio itaq; ab Hiſpania ad inſulàs Occidentales, quas Columbus inuenit uiginti quatuor dierum ſpatio conficitur; at contra ab inſulis ad Hiſpaniam, eadem propè uſis uentorum ope non niſi triũ, aut quatuor menſium tempore; Aquis nimirum occuſantibus, & in contrariam partem fluentibus. Idem & Luſitanis euenire aiunt, in Indiam ſuperato Bonæ ſpei promontorio, orientem uerſus nauigantibus, atque inde redeuntibus; At Mediterraneum, atq; Adriaticum quaſi circulo-ferri. Illud enim ab Hellespõto ad Occidentè ſolem per uniuerſam Europæ oram ad columnas uſq; Herculeas, & Gaditanum fretum: inde uerò per Africæ littora ad Aegyptum uſque, & Syriam ad Orientem ſolem: Adriaticum uerò dictum for- tè continuans fluxum, per Illiriæ, Dalmatiæque oram Occidentem uerſus ad intimum uſque ſinum, in quo Venetiæ ſitæ ſunt; at inde ad Meridiem flaminiam uerſus ſecti, ad Apuliam inde ad Orientè ſolem: inde ſcilicet uſque quaque mouetur mare, unde plures craſſioresve elabuntur uapores: tales autem, tantiq; è minus profundo, ut exiſtimare licet, mari. Iure igitur ab Hellesponto Occidentè uerſus, è breuioribus nimirũ Ariſtotelis teſtimonio in profundio- ra uſque quaque maria, Aquas reliquas nequaquàm impellere ui- dentur, qui ex ipsis elabuntur uapores, quòd in minus calidis, aſſi- ducque fluentibus, & Solis actionem ueluti fugientibus longe pau- ciores fiunt uapores, & elabentes eos nihil aquæ retinent liquidæ, tenuesque: At lacus tamen uidere eſt multos huc modò, modò il- luc impulſos, at blande, leniterque, ab exiguis uaporib; non uastos ipſos, neque in anguſtum actos ullum, ubi clarior illorum appareat motus ueluti, & maris.

F I N I S.

Cum Licentia Superiorum.